

HET DRINKWATER TE VENETIË.

DOOR

Dr. F. W. KRECKE.

Toen ik voor eenigen tijd in dit tijdschrift over het water handelde, deed ik o. a. eene korte mededeeling over de wijze waarop het drinkwater te Venetië wordt verzameld. ' Door een bezoek aan deze merkwaardige stad ben ik thans in staat nadere bijzonderheden daarvan mede te deelen. Hierbij zal ik tevens gelegenheid hebben om eenige eigenaardigheden der Lagunenstad en hare bewoners te doen uitkomen.

Aan het noordwestelijk uiteinde der Adriatische zee heeft de kracht der golven in voorhistorische tijden de smalle duinenreeks doorgebroken en eene aanzienlijke oppervlakte lands daarachter overstroomd, waarvan slechts enkele hooger gelegen stukken als eilanden boven den waterspiegel uitsteken. Op die wijze zijn de dusgenoemde *lagunen* ontstaan, waarin de rivieren Piave, Sile en Brenta haar water uitstorten. Tegen de zee worden de lagunen beschermd door de overblijfselen der bovengenoemde duinenreeks, die verschillende eilanden (*lidi*) vormen, hier en daar versterkt door steendammen (*murazzi*), die uit blokken marmer zijn opgebouwd. Zij bezitten eene gezamenlijke lengte van omstreeks 3500 meters. Tusschen deze eilanden zijn drie diepere geulen open gebleven.

De stad Venetië is gebouwd op eenige bij elkander gelegen eilanden binnen de lagunen. Haar ontstaan dagteekent van het begin der vijfde eeuw. Toen de Hunnen en Gothen Italië overstroomden en een einde maakten aan het westersch Romeinsche keizerrijk, nam een aantal bewoners van het noorden van dat rijk de wijk naar de lagunen en werden

¹ Album der Natuur, 1876 p. 50 en 51.

de stichters van Venetië. Deze vluchtelingen waren voor het grootste gedeelte arme visschers, en Venetië heeft dus met Amsterdam niet alleen gemeen dat het op palen is gebouwd, maar ook dat het oorspronkelijk een visschersdorp was. De stad wordt door talrijke grachten doorsneden, waardoor 117 grootere en kleinere eilanden worden gevormd, die door 378 bruggen aan elkander zijn verbonden. De breedste gracht is het *Canal grande* of *Canalazzo*, dat de stad in hare geheele lengte doorsnijdt en den vorm van eene S bezit. Het heeft eene lengte van meer dan 3 kilometers, bij eene breedte van 30 tot 55 meters, en is de hoofdader voor het verkeer te water. Wat de boulevard voor Parijs, het Corso voor Rome, de Kalverstraat voor Amsterdam is, dat is het *Canal grande* voor Venetië. Honderden gondels en barken zijn daarop, en op de nauwe grachten, die daarin uitmonden en *canaletti* genoemd worden, voortdurend van den vroegen morgen tot den laten avond in beweging. Het wordt begrensd door trotsche gebouwen en prachtige paleizen. Eene vaart daarop behoort tot de eigenaardige aantrekkelikheden der Lagunenstad, en men geeft de inwoners gelijk die haar "*Venezia la bella*" noemen.

Het vervoer van goederen zoowel als van personen geschiedt bijna uitsluitend te water in de reeds straks genoemde gondels (*gondole*) en barken (*barce*), waarvan er niet minder dan 1200 voortdurend in beweging zijn. Ieder eenigszins welvarend gezin is in het bezit van zulk een vaartuig. Op alle punten der stad zijn bovendien gondels ten dienste van het publiek gereed. Daarin is plaats voor 3 of 4 personen. Des zomers zijn ze met eene zonnetent, des winters met eene gesloten kap voorzien; alle zijn zwart geverfd en worden meestal door één roeier, *poppa* genoemd, met ééne riem voortbewogen. De barken zijn grooter dan de gondels en hebben plaats voor 6 of meer personen. De grachten in Venetië zijn alle met het brakke water der lagunen gevuld. Dit wordt alleen door ebbe en vloed in beweging gehouden. Het verschil tusschen den hoogsten en laagsten stand van het water bedraagt bijna één meter.¹ Daar talrijke riolen in de grachten uitmonden, is in den zomer de reuk van het water, vooral bij ebbe, wanneer de openingen daarvan boven water komen, alles behalve frisch.

De meeste straten zouden bij ons slechts stegen genoemd worden, daar ze niet breeder dan 2 tot 3 meters zijn en uitsluitend door voet-

¹ Dit verschijnsel is merkwaardig, daar in de Middellandsche zee slechts kleine en onregelmatige vloedgolven voorkomen.

gangers worden gebruikt. Wegens de talrijke steenen bruggen, allen van trappen voorzien, is het gebruik van rijtuigen en wagens in de stad onmogelijk. Deze zijn dan ook in Venetië onbekend, even als paarden om ze te trekken, waardoor de stad een zeer eigenaardig karakter verkrijgt. Men verzekerde ons dat er honderde Venetianen sterven zonder ooit een paard te hebben gezien, en dat men daarom boven den hoofdingang der St. Marcus-kerk vier paarden uit verguld brons heeft geplaatst. Deze voorwerpen hebben zeer zonderlinge lotgevallen gehad: LYSIPPUS, de beroemde beeldhouwer uit den tijd van ALEXANDER den Groote, wordt voor den maker van dit kunstwerk gehouden, dat achter-eenvolgens Corinthe, Athene, Rome, Constantinopel, Venetië en Parijs versierde, totdat het in 1815 zijne plaats op de hoofdkerk der dogestad herkreëg. Toen wij per stoomboot een uitstapje deden naar het nabijgelegen eiland Lido, stonden aan de landingsplaats van dit uitspanningsoord der Venetianen eenige omnibussen, met paarden bESPANNEN, gereed om de talrijke passagiers naar het badhuis te brengen, waar men gelegenheid heeft om op het terras de koele zeelucht te genieten. Sommige kinderen waren door het gezicht van levende paarden zoo getroffen dat ze verbaasd uitriepen: *Cavalli! Cavalli!* Het zeldzame genot om in een wagen te rijden deed dan ook zeker de meeste passagiers aan de rammelende omnibussen de voorkeur geven boven eene korte wandeling op een beschaduwden weg.

Na deze inleiding kunnen wij tot ons eigenlijke onderwerp, het drinkwater, overgaan. Het brakke grachtwater is daartoe ongeschikt, even als het putwater, dat insgelijks zout en ondrinkbaar is. Een enkele put op de binnenplaats van het Dogepaleis (*Palazzo ducale*) levert goed drinkwater, en dit wordt door talrijke waterventers voor geringen prijs te koop aangeboden. Men heeft, doch te vergeefs, getracht, door het boren van artesische putten, in de behoefte aan goed drinkwater te voorzien.¹ Voor het overige drinkt men in Venetië regenwater. Elk huis, alleen de armste uitgezonderd, heeft een regenbak; vóór het gebruik wordt het water echter meestal gefiltreerd. Om in de behoeften der armen te voorzien, verzamelt men het water, dat op openbare gebouwen en pleinen valt, in uitgestrekte regenbakken (*cassettoni*). In het midden daarvan is een put gestapeld, die omringd is door een hoop gewasschen, fijnkorrelig zand. Het regenwater kan derhalve niet uit den bak in den put dringen, zonder door eene laag zand gefil-

¹ Zie: Album der Natuur, Wetenschappelijk Bijblad 1861 p. 59.

treerd te worden. In elke andere stad zou het onmogelijk zijn, het water, dat op de straat valt, als drinkwater te gebruiken, daar het door allerlei vuil, hoofdzakelijk paarden-excrementen, verontreinigd is. Daar nu, gelijk wij boven zagen, paarden te Venetië ontbreken en een groot aantal straatvegers voor de zindelijkheid van pleinen en straten zorg dragen, is het hemelwater, dat daarvan verzameld wordt, zuiver genoeg om, na filtratie, als drinkwater gebruikt te kunnen worden. Zijn de cassettoni ruim van water voorzien, dan zijn de pompen en putten gedurende het grootste gedeelte van den dag geopend; daalt de waterspiegel daarin beneden zeker peil, dan zijn zij slechts gedurende eenige uren voor het publiek opengesteld, en het is dan aardig om te zien, hoe de geringere bevolking zich reeds te voren daarom verdringt, om spoedig geholpen te worden.

Maar, al wordt het regenwater te Venetië door de paarden niet bedorven, andere dieren dragen in ruime mate het hunne er toe bij om het onzuiver te maken, nl. de duiven. Deze zijn bij honderdduizenden in de stad aanwezig, hebben in bijna alle openbare en bijzondere gebouwen hunne nesten en bezoedelen de prachtigste kunstgewrochten met hunne excrementen. Toch worden ze door de inwoners in hooge eere gehouden: talrijke scharen dezer dieren worden dagelijks op het St. Marcus-plein op kosten der stad gevoederd; zakjes met maïskorrels worden op straat aangeboden, *pei colombe*, en de overblijfselen van den maaltijd worden door elk rechtgeaard Venetiaan aan de duiven gegeven. De oorzaak van dit gebruik is gelegen in eene overlevering, die vermeldt dat de Venetiaansche admiraal DANDOLO in het begin der 13e eeuw bij de belegering van Candia belangrijke berichten ontving van het eiland door middel van postduiven, die zeer veel tot de verovering bijdroegen. Te gelijk met de tijding zijner overwinningen zond hij de duiven, die hem zulke gewichtige diensten hadden bewezen naar Venetië, waar zij en hare nakomelingen sinds dien tijd op stadskosten worden onderhouden. — Op het regenwater oefenen hunne excrementen echter een hoogst nadeeligen invloed uit, zoodat het te wenschen ware dat zij uit de stad werden verbannen. Even als in andere groote steden, heeft men thans ook in Venetië het plan opgevat om, door middel eener waterleiding, goed water van het vaste land naar de stad te voeren.

Utrecht, October 1876.